

Professor L. Hansen Larsen:

Eliteavlen og den kunstige Sædooverføring*).

Ved Eliteavlen forstaar jeg Avlen i de Besætninger, der er saa gode, at de kan tillægge Tyre til fælles Tyrehold, d. v. s. Konsortiumstyre og Foreningstyre af forskellig Slags. Denne Definition giver et færre Antal Besætninger end de, over hvilke der føres Familiestambøger, og som leverer Køer til Stambøgerne.

Ved Brugsavlen forstaar jeg Avlen i alle de øvrige Besætninger, inklusive de, der leverer Tyre til det private Tyrehold i Brugsbesætninger i mindre og middelstore Landbrug.

Brugsavlen har taget et Trumfstik hjem gennem de senere Aars kunstige Sædooverføring, derved at denne hurtigt og stærkt har spredt de gode Anlæg fra Eliteavlen; men en Forudsætning for en god Virkning er det selvfølgelig, at Brugsavlen senere forstaar at nyttiggøre disse Anlæg.

Eliteavlen har derimod næppe vundet noget, snarere tabt ved kunstig Sædooverføring; dette Synspunkt skal jeg i det følgende prøve at motivere. Og da det er Eliteavlen, der flytter Teltpælene fremad, kan vi næppe vente en stærkere Fremgang for Racens bedste Del end hidtil.

Tyrenes Placering.

Det er meget vigtigt, at de bedste Tyre kommer til at virke i fuldt Omfang og samlet i Eliteavlen. Ved fuldt Omfang forstaar jeg, at det er de samme gode Tyre, der er ene om at betjene alle Køer i en Besætning i mindst 3 Aar. Dette synes at være betydeligt vanskeligere nu, end før vi kendte den

*) Foredrag holdt paa Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole den 19. Oktober 1943 ved Samvirksomheden for landbrugsfagligt Oplysningsarbejdes Kursus vedrørende kunstig Sædooverføring.

kunstige Sædooverføring. I Elitebesætningerne springes der nemlig nu fra den ene Tyr til den anden, dels i samme Aar, dels fra det ene Aar til det næste, ligesom flere af de unge Tyre, der nu formodes at være de bedste, er placeret i de saakaldte „Eliteforeninger“, hvilket hyppigt er Foreninger, som er næsten blottede for Elitebesætninger efter den ovennævnte Definition. Denne Ændring i Tyrenes Placering skyldes, at det ikke længere er Eliteopdrætterne, der som Købere bestemmer Priserne, men derimod Foreningerne for kunstig Sædooverføring, og for disse vejer Tyreindkøbet saa forholdsvis lidt i det store Budget, at de daarlige og middelgode Besætninger foreløbig lige saa godt har kunnet magte den dyre Tyr, som Elitebesætningerne kan. Saaledes var det ikke før 1940.

Priserne paa Avlstyre.

Prisudviklingen for Avlstyre har derfor slaaet de gode Konsortier af Eliteopdrættere i Stykker (Nakke, Lumbsaas m. fl.), og de Foreninger, som før var de førende (Ryslinge, Revninge m. fl.), lever nu en hensygnende Tilværelse, og det, der er sat i Stedet, kan næppe aftvinge den samme Respekt.

Til Understregning af Prisforholdene skal jeg nævne, at ved de fynske Foreningstyreindkøb i sidste Beretningsaar, 1941—42, laa Tyngdepunktet for Prisen for de paa naturlig Vis arbejdende Tyre paa ca. 3000 Kr. i kontant Indkøb, og kun de 4 dyreste indkøbte Tyre kostede 7000—8000 Kr. kontant.

Af de indkøbte „kunstige“ Tyre havde derimod kun 11 pCt. kostet under 4000 Kr., 28 pCt. havde kostet 4000—6000 Kr., 36 pCt. kostede 6000—9000 Kr., og 25 pCt. kostede 10 000 Kr. og derved kontant, i alle Tilfælde foruden Vilkaarspenge.

I Gruppen over 10 000 Kr. kontant fandtes kun Karlby Eskesønner.

De almindelige Foreningstyre kostede i Gennemsnit 3062 Kr., medens de „kunstige“ kostede gennemsnitlig 7386 Kr. kontant + Vilkaarspenge, altsaa mere end det dobbelte; Enkelt-Opdrættere, smaa Konsortier af disse og de hidtidige almindelige Foreninger er dermed afskaaret fra at købe Tyrene med den højeste Afstamning.

Avlsmatadorer og Nittere.

Formentlig *faar Eliteavlen derfor nu et mindre Udvalg af Tyre* end tidligere, dels da en Del af de bedste placeres i Brugsavlen, dels da Eliteopdrætterne ikke længere tør foretage Tyreindkøbet efter eget Skøn og Afstammingsvurdering, d. v. s., de tør ikke længere gaa paa Akkord om Ydelsestallene for Moder og Mormoder, og hyppigt kan dette være til Skade.

En Del Tyre, som kan blive 1. Klasses eller hele Avlsmatadorer, og som ellers vilde blive brugt i Eliteavlen, vil derfor ikke finde Anvendelse under den kunstige Sædoverføring, f. Eks.:

Eske Brangstrup, der som ung Tyr kun vurderedes til 2. Pr. for Afstamning, nemlig 39 Points, heraf 19 for Ydelse. Den gav dog selv en stor Ydelsesfremgang, var en meget sikker Ydelsestyr, og der er vist ikke mere end en af dens Sønner, som har givet Minus i Ydelse, ligesom hele den moderne Avl af Rødt dansk Malkekvæg hviler paa denne Tyr og dens Kombination med Højagerslægten. *Eske Brangstrup* og dens Lige vilde eller vil ganske givet ikke blive fundet eller benyttet i Eliteavlen under de nuværende Avlsforhold, og vi kunde dog ikke have undværet den i de sidste 15 Aars Avl.

Om *Borgmesteren* gælder det samme. Den stod Nr. 2 med 1. Pr. i sit Hold ved det fynske Fællesskue 1923, fik 2. Pr. for Afstamning med 33 Points, heraf kun 15 for Ydelse. Og den gav dog en Fremgang paa 1168 kg Mælk, 0,23 pCt. Fedt og 69 kg Smør, ligesom den danner Grundlaget for den nyere nu saa kendte og betydningsfulde Kvægavl paa Karlbyegnen ved Randers. I disse Aar vilde den som Kalv gaa til Slagteren eller komme til at staa som privat Tyr i en ordinær Besætning.

Og mon *Damgaard Delf* med de 3,78 pCt. Fedt og de 183 kg Smør paa Moderen vilde være brugt i Eliteavlen nu? Jeg tvivler. Lad være, den har avlet uensartet, vi kunde dog ikke have undværet den i 1920ernes Kvægavl.

Kristoffer Sødinge med de 159 kg Smør paa Moderen kom til at betyde overordentlig meget i den sjællandske Kvægavl,

men den havde været til Slagteren allerede som Kalv under de nuværende Forhold. *Herkules* (Farendløse) med de 3,78 pCt. Fedt paa Moderen var det vist gaaet ligesaa. *Nakke 26* var fra ung Tyr saa mislykket, at den næppe heller var fundet som en ren ug-Tyr i alle Maader, og med *Ebbe Lumbsaas*, *Odin* og *Holmgaard Tvindelstrup* var det vist gaaet ligesaa. Og mon *Maegaard* med sit blakkede Renomme som ung nogensinde var blevet konstateret som Avlsmatador, inden det var for sent? Jeg tvivler.

Det er en smuk Buket af Avlsmatadorer, som Opdrætterne har stolet paa og turdet bruge før den kunstige Sædooverførings Tid.

Derimod vilde adskillige Nittere være sikret en kolossal Benyttelse lige fra 1 Aars Alderen under den kunstige Sædooverføring, nemlig f. Eks.:

Kristoffer Vesterskov I, og baade den og Halvdelen af dens Sønner var dog sikre til at give Tilbagegang i Ydelse.

Block med de efter Tidens Forhold kolossale Tal paa Moderen, men som gav Tilbagegang i Ydelse.

Dobra Deli, som kun leverede relativt faa Stambogskøer, og hvis $\frac{2}{3}$ af Sønner gav Tilbagegang i Ydelse.

Eske Holmdrup og *Eske Enggaard*, der avlede meget stærkt varierende baade med Bygning og Ydelse. Den samme Karakteristik bliver vel *Kørbitz II* til Del, maaske i forstærket Form.

For ikke at tale om *Hovgaard* i Odsherred, *Delf Lou* og *Balder* i Sydsjælland.

Alle disse Tyre vilde under kunstig Sædooverføring præge Avlen gennem et uhyggeligt stort Antal Afkom, og dog var det bedst, om de ikke var blevet brugt.

Undladelsen af at bruge Avlsmatadorerne med de smaa Mødretal saavel som den stærkere Anvendelse at Nitterne med de store Mødrenetal er til Skade, og det turde være tvivlsomt, om begge Dele kan opvejes af den stærkere Benyttelse af Avlsmatadorerne med de efter Tidens Forhold høje eller gode Mødreneydelser som *Højager Nakke*, *Højager*, *Kajus Kristoffer*, *Lejf Damgaard* o. s. v.

Den kunstige Sædooverføring medfører saaledes ganske utvivlsomt en for stærk Ydelsesavl, det vil i denne Forbindelse sige en for stærk Hensyntagen til Moders og Mormoders Ydelse, medens Opdrætterne ikke faar Lov til — i Pointsjageriet — at tage Hovedhensynet til de tre Ting: 1) *Eksteriøret*, 2) *Stammesoliditeten* og 3) *Afkomsundersøgelserne*.

Hyppigt hører man de kunstige Foreninger stille som primært Krav ved Tyreindkøb, at Tyren skal have 23 Points i Ydelsesafstamning. I Grunden maa dette ikke kritiseres, og dog fører den slaviske Dyrkning af Ydelsespoints hyppigt som nævnt Skavanker med sig. Det er nemlig ikke altid, at de høje Ydelses-tal paa Moder og Mormoder er det sikreste Udvalgsgrundlag; saaledes skal nævnes, at en Opgørelse over 480 fynske afkomsundersøgte Tyre sidste Efteraar viste, at 1. Præmietyrene havde den største Ydelsesværdi, dernæst kom Tyrene med gode afkomsundersøgte Fædre, og sidst kom de saakaldte „Stribolttyre“, dem med de store Mødrenetal; de var de daarligste Ydelsestyre.

Virkningerne i Avlen.

I Eliteavlen — og det er det eneste Sted, Spørgsmaalet har Interesse — har Indavlen saavel som den dertil grænsende nære Slægtskabsavl aldeles overvejende været til Skade. Og ved den kunstige Sædooverføring maa de samtidig i Antal stærkt begrænsede Elitebesætninger blive stærkere og stærkere beslægtede. Allerede nu mærkes det: „Jeg har faaet nogle Karlby Eskekvier, men de eneste Tyre med ordentlige Points, jeg kan faa Sæd fra til dem, er Karlby Eskesønner; hvordan vil det gaa?“ Saaledes lyder Spørgsmaalet allerede i 1943 saavel paa Fyn som i Odsherred og i Jylland. Hvorledes det saa gaar med Indavlskoefficienter og Blodsgrader længere ude i Snoren, er uden Interesse i denne Forbindelse, thi

1. naar kun de faa Tyre, som giver de allerhøjeste Points ved Afstammingsbedømmelsen, kan bruges som Fædre,
2. naar kun Køerne i de øverste Samlinger paa Fællesskuerne kan være Tyremødre, og

3. *naar der skal være himmelstormende Tal paa Tyremødrene, saa skal Indavl og Slægtskabsavl nok blive en større Gene for Fremtidens Eliteavl end for Fortidens.*

Men trods Indavl og Slægtskabsavl er der alligevel en vis Fare for, at den enkelte Elitebesætning bliver noget uensartet. De „kunstige“ Tyre er nemlig saa fornemme, at de ikke skal bedække i Glasset hver Dag. Nogle Foreninger og Dyrslæger bøder paa denne Ulempe ved at bruge overgemt Sæd, men mig bekendt, vil de fleste kun bruge frisk Sæd, hvorfor den enkelte Opdrætter ikke altid kan bestemme, hvilken Tyr han vil have sine Køer befrugtet ved. Snart bruges derfor den bedste Tyr, snart den næst- eller trediebedste, og Besætningen bliver dermed af noget forskellig Kvalitet. I gamle Dage kunde den enkelte Avlsbesætning derimod blive meget ensartet i Eksteriør, Type og maaske Ydelse derved, at den samme Tyr blev brugt i 3 Aar eller flere til samtlige Køer.

Det skal ogsaa nævnes, at et stort Antal af de hidtidige Eliteopdrættere bliver „proletariserede“, idet deres Besætninger bliver trykket ned paa Linie med de almindelige Brugsbesætninger. Deres Mulighed for Afsætning af Avlstyre er nemlig betydelig forringet, og der var dog ellers god Brug for at have dem som Reserve til Rekruttering af 1. Række. Imedens kan et Faatal Opdrættere sælge deres Tyrekalve til 15 000 + 15 000 Kr. pr. Stk., og de staar i Fare for at tage Skade baade af Penge og Misundelse.

Endelig bør Konsekvenserne af kunstig Sædoverføring og dermed stærk Indskrænkning i Tyrenes Antal være, at vore Dyrskuer bliver meget smaa, kun omfattende de „kunstige“ Tyre og de faa Hundyr, der skal bruges som Mødrekøer ved Tillæg af „kunstige“ Tyre. Eksteriørudvalget har nemlig ingen anden Mening eller Hensigt end Fremme af Avlen gennem Eliteavl og Elitetyreholdet. I Brugsavl er Dyrskuer derfor overflødige. Men i Stedet for Indskrænkning af Dyrskuerne ser vi minsandten det latterlige, at Dyrskuernes Hundyrafdelinger vokser, og det maa skyldes, at mange af dem, der bruger kunstig Sædoverføring, tror, at nu faar de Tyremødre, nu skal de til at lægge Tyre til. Mange flere end hidtil vil sikkert gerne

lægge Avlstyre til, men samtidig bruger de en Avlsmetode, som forringer Efterspørgslen efter disse.

Kunstig Sædooverføring har, som alle ved, kolossal Medvind i disse Aar, og under saadanne Forhold er det lettere at agitere med dens Fordele end tale om dens Ulemper. Naar jeg alligevel gør dette sidste, venter jeg kun et Skuldertræk; jeg har imidlertid ikke selv foranlediget dette Spørgsmaals Drøftelse, tværtimod, jeg er langt nødigere gaaet i Gang med dette Foredrag end med saa mange andre, men naar Spørgsmaalet skal drøftes, kan jeg ikke give anden Analyse af det, end den nu fremførte.

Den kunstige Sædooverføring er afprøvet som Metode, men den er endnu ikke færdigprøvet som Driftsmiddel i dansk Kvægbrug; det bliver den først, naar dens mangesidede Virkninger er analyseret under vekslende Konjunkturer.
